

Nr 161.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående förstärkningsanslag till reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll för år 1920; given Stockholms slott den 27 februari 1920.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvärsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen

dels att till förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll på tilläggsstat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag, högst, 2,334,200 kronor,

dels ock medgiva, att för omförmälda ändamål må tagas i anspråk ett belopp av 500,000 kronor av de för byggandet av ytterligare två jagare tillgängliga medel.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Erik Palmstierna.

*Utdrag av protokollet över sjöförvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 27 februari 1920.*

• Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
UNDÉN,
THORSSON,
HOLMQUIST,
OLSSON.

Departementschefen, statsrådet friherre Palmstierna anhöll härefter att få underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om ytterligare förstärkningsanslag till ordinarie reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll för år 1920 samt anförde därvid följande.

Inledning.

Med reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll avses i främsta rummet att bestrida kostnaderna för underhåll av flottans fartyg, båtar och flygmateriel samt för dessas ut- och avrustning ävensom för underhåll av till flottans etablissement och övriga inrättningar hörande byggnader.

I den till 1914 års senare riksdag avlättna propositionen nr 60 angående sjöförsvarets ordnande har framlagts beräkning av omförmälda anslag såväl för femårsperioden 1915—1919 som för åren 1924 och

1934. Denna beräkning hade verkställts på grundvalen av uppgjort förslag till nybyggnads-, överförings- och utrangeringsplaner för flottan samt med tillämpning av de utav marinförvaltningen dittills beräknade enhetsprisen för varje särskilt fartygs underhåll, dock med vissa reduktioner i dessa enhetspris beträffande en del fartygstyper.

I nämnda proposition uttalades bland annat, hurusom det funnits vara angeläget, att sådana organisatoriska åtgärder vidtoges, som kunde verka till lättande av medelsbehovet för ifrågavarande anslag. Därvid syntes i främsta rummet bära ifrågakomma utrangerande av föräldrade fartyg samt förläggande av vissa äldre fartyg i materielreserv. Sådana åtgärder hade också förutsatts i nyssnämnda förslag till nybyggnads-, överförings- och utrangeringsplaner för flottan.

Enligt vad riksdagen anfört i sin skrivelse nr 1 år 1914 hade riksdagen, som begränsat sina uttalanden om nybyggnadsplan m. m. till femårsperioden 1915—1919, icke ansett sig bära utsträcka kostnadsberäkningarna utöver sistnämnda år; och hade riksdagen, då anslagsbehoven för de olika åren inom perioden i fråga bleve beroende av nybyggnadsarbetenas fortgång och i samband därmed stående överföringar och utrangeringar av fartygsmateriel, ej ansett erforderligt eller ens möjligt att utföra kostnadsberäkningar för de mellanliggande åren, utan verkställt sina beräkningar allenast för år 1919. Dessa beräkningar slutade för år 1919 på 3,188,100 kronor, utgörande en ökning, utöver det av Kungl. Maj:t för samma år upptagna anslagsbeloppet, 3,108,100 kronor, av 80,000 kronor.

Det beslut, som av 1914 års senare riksdag fattades angående nybyggnad av krigsfartygsmateriel under perioden 1915—1919, avvek i åtskilliga avseenden från Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Med anledning därav anbefalldes Kungl. Maj:t den 17 september 1914 marinförvaltningen, chefen för marinstaben och inspektören av flottans övningar till sjöss att, på grundvalen av riksdagens berörda beslut samt med hänsyn till möjligheterna för fartygsnybyggnadens utförande under de särskilda åren av perioden, uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med normalplaner för samma period för sådan nybyggnad, för överföring av stridsfartyg från kustflottan till lokalstyrkor, för fartygens utgående ur lokalstyrkor, för förläggning i materielreserv samt för utrangering av fartyg. Samma dag anbefalldes Kungl. Maj:t vidare chefen för marinstaben att i anslutning till nyssnämnda planer uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med organisationsplan för flottan samt med normalplan för flottans krigsberedskap och övningar, därvid sist-

nämnda plan i vad rörde övningar ombord skulle uppgöras gemensamt med inspektören av flottans övningar till sjöss.

Då vid tiden för avlåtandet av statsverkspropositionen till 1915 års riksdag arbetet med upprättandet av sålunda infordrade planer ännu icke hunnit avslutas samt vissa andra faktorer, som kunde inverka på bestämmande av en reviderad normal underhållsplan för år 1916, då ännu vore under utredning, uppfördes anslaget till flottans nybyggnad och underhåll för år 1916 med det i propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag beräknade beloppet.

Några ändrade grunder för anslagets beräkning hava icke heller tillämpats för åren 1917—1919, utan hava för nämnda år — liksom ock för år 1920 — de i nyssnämnda proposition framlagda beräkningarna blivit följda, dock med vissa mindre väsentliga, av olika orsaker be-
tingade jämkningar. Visserligen hava med anledning av Kungl. Maj:ts omförmälda uppdrag den 17 september 1914 såväl normalplaner för flottans nybyggnad m. m. som organisationsplan för flottan och normalplan för flottans krigsberedskap och övningar blivit av vederbörande myndigheter (under åren 1915 och 1916) avgivna, men hava dessa planer för det dåvarande icke ansetts böra fastställas. Till följd av flottans mobilisering under världskriget samt därunder inträffade betydande prisstegringar å materialier och arbete, svårigheten att bestämma tidpunkten för färdigställandet av under nybyggnad varande fartyg m. m. hava även i övrigt hinder under de gångna åren mött för verkställande av en på tillförlitliga grunder fotad ny beräkning av ifrågavarande anslag.

Under den tid, då flottan varit mobiliserad för neutralitetsskyddet (augusti 1914—december 1918), hava de kostnader för fartygsmaterielens underhåll, som icke ingått i den årliga arbetsplanen, men som för vidmakthållande av krigsberedskapen eller eljest för mobiliseringsändamål visat sig nödvändiga och icke genom inskränkning av andra i arbetsplanen ingående arbeten kunnat utgå från underhållsanslaget, bestritts av de till tryggande av rikets neutralitet beviljade medel. Vid upphörande av flottans mobilisering hava omfattande översyns- och reparationsarbeten måst utföras å en del av den fartygsmateriel, som kommit till användning vid neutralitetsskyddet. Det har nämligen av naturliga skäl icke låtit sig göra att under den fortgående neutralitetsvakten utföra alla erforderliga underhållsarbeten, utan har en del därav fått anstå, till dess fartygen avrustats vid resp. varv.

För täckande av kostnader, som enligt vad nu nämnts stått i samband med den under neutralitetsvakten ökade förslitningen av flottans

fartygsmateriel, har jämlikt av 1919 års lagtima riksdag efter framställning av Kungl. Maj:t lämnat medgivande tagits i anspråk det för framtida användning avsatta belopp, 2,000,000 kronor, som ingått i det för bestridande av utgifter för tryggande av rikets neutralitet under år 1918 å tilläggsstat för samma år under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslag, högst 14,350,000 kronor.

Nyss är nämnt, att de under krigsåren inträffade betydande prisstegringarna å materialier och arbete varit en bidragande orsak till att någon på grundvalen av 1914 års senare riksdags beslut i nybyggnadsfrågan fotad beräkning av flottans underhållsanslag icke kunnat verkställas. Dessa prisstegringar hava naturligen även haft direkt inflytande på underhållskostnaderna och nödvändiggjort, att medel utöver det ordinarie anslaget måst beredas för att möta den därav föranledda ökningen av nämnda kostnader. I sådant avseende har i statsverkspropositionerna till 1916 och 1917 års riksdagar uttalats att, därest det ordinarie anslaget för åren 1917 och 1918 skulle under sagda år visa sig otillräckligt, Kungl. Maj:t torde böra äga att låta av tillgängliga medel förskjuta erforderlig fyllnad, varom anmälan sedan borde göras hos riksdagen för förskottets ersättande; och har 1916 års riksdag uttalat, att förskott av nu nämnd art icke syntes böra ske annat än i den mån de ökade utgifterna från underhållsanslaget föranletts av prisökningar å materialier och arbete.

Emellertid hava för den tid flottan varit mobiliserad särskild medel utöver dem, som av riksdagen beviljats till tryggande av rikets neutralitet, icke anvisats till utfyllande av flottans ordinarie underhållsanslag. För åren 1919 och 1920 hava däremot, efter framställning av Kungl. Maj:t, särskilda förstärkningsanslag blivit såsom förslagsanslag, högst anvisade av riksdagen. Dessa förstärkningsanslag beräknades för år 1919 till 30 % och för år 1920 till 20 % av det ordinarie anslaget belopp.

Sedan jag sålunda inledningsvis redogjort för de huvudsakliga omständigheter, som varit av betydelse vid bedömandet av anslagsbehovet för flottans underhåll under åren 1915—1919, och vissa därmed i samband stående förhållanden, övergår jag till frågan om det ytterligare förstärkningsanslag till det ordinarie anslaget till flottans nybyggnad och underhåll för år 1920, som må finnas erforderligt.

Till ledning för den följande framställningen vill jag till en början erinra, att de anslag för ifrågavarande ändamål, vilka enligt riksdagens beslut anvisats för åren 1919 och 1920, utgöras av:

*Förstärkning
av ordinarie
reservations-
anslaget till
flottans
nybyggnad
och
underhåll.*

för år 1919:

ordinarie anslag.....	kronor 3,267,550: —	
förstärkningsanslag (beräknat efter 30 % av det ordinarie anslaget)	» 965,300: —	
till täckande av kostnader för ökad förlitning under neutralitets- vakten	» 2,000,000: —	6,232,850: —

för år 1920:

ordinarie anslag.....	kronor 3,195,050: —	
förstärkningsanslag (beräknat efter 20 % av det ordinarie anslaget)	» 639,010: —	3,834,060: —

Ämbets-
skrivelser den
17 juli och
den 20 sep-
tember 1919.

I anslutning till den i propositionen nr 60 vid 1914 års senare riksdag uttalade tanken och med hänsyn till de alltjämt rådande höga material- och arbetsprisen har jag, sedan flottans mobilisering upphört, ansett angeläget att, i avvaktan på en blivande revision av vårt försvarsväsende, tillse, huruvida icke dessförinnan sådana åtgärder kunde vidtagas, som vore ägnade att nedbringa medelsbehovet för ifrågavarande anslag. Särskilt har jag funnit böra undersökas, huruvida icke, då de under byggnad varande pansarbåtarna Gustaf V och Drottning Victoria förväntas under innevarande år bliva färdigställda och införlivade med flottan, underhållskostnaderna för viss äldre fartygsmateriel kunde helt eller delvis bortfalla. I sådant hänseende har jag genom ämbetsskrivelse den 17 juli 1919 anmodat marinförvaltningen, chefen för marinstaben och högste befälhavaren över kustflottan att gemensamt verkställa utredning och avgiva förslag, huruvida och i så fall i vilken omfattning äldre pansarbåtar borde utranteras, förläggas i materielreserv eller överföras till annat fartygsslag. Vidare har jag genom ämbetsskrivelse den 20 september 1919 anmodat nyssnämnda myndigheter att i samband med oförmälda utredning verkställa undersökning och avgiva förslag, huruvida och i sådant fall i vilken omfattning uppläggning av fartyg, utöver vad nu förekomme, borde äga rum samt reparations- och underhållsarbeten å fartyg, om vilkas uppläggning beslut fattats, skulle kunna inskränkas eller uppskjutas, utan att fartygsmaterielen därigenom toge skada, och dels maskin- och eldarpersonal från fartygen skulle kunna i större utsträckning, än nu vore fallet, användas till arbeten å flottans varv.

Innan de i berörda ämbetskrivelser infordrade utredningarna hunnit av myndigheterna verkställas, har marinförvaltningen i skrivelse den 24 september 1919 gjort framställning i fråga om regleringen av utgifterna under sjöförsvaret vid 1920 års riksdag och därvid beträffande behovet av ytterligare förstärkningsanslag till det ordinarie underhållsanslaget för år 1920 anfört huvudsakligen följande.

Marinförvaltningens skrivelse den 24 september 1919.

Det hade givetvis varit synnerligen vanskligt att utan fasta hållpunkter, utgående från det år 1914 beräknade anslaget för flottans nybyggnad och underhåll, beräkna de för åren 1919 och 1920 erforderliga anslagen. Också hade sedan dess vissa då ej förutsedda förhållanden inträtt, vilka direkt verkat fördyrande på underhållsarbetena, såsom införandet av 8-timmars arbetsdag och ytterligare ökade arbetslöner. Slutligen hade den väntade nedgången i materialpris hittills högst obetydligt gjort sig gällande och ej kunnat på långt när motväga den skedda stegringen i arbetskostnader, detta så mycket mera som materialförråden å varven, vilka under krigsåren nödgats uppköpa materialier till höga pris, ännu låge inne med betydande förråd från denna tid. En omsättning av dessa förråd vore därför nödvändig, innan ett prisfall i större mån kunde verka förbilligande på underhållsarbetena.

För att söka begränsa utgifterna för flottans nybyggnad och underhåll hade därför varvscheferna, på sätt framginge av till marinförvaltningen ingivna rapporter, i stor utsträckning måst inskränka uppläggningsarbetena å fartygens maskinerier till att genom insmörjning och rundvridning i samma ordning som brukade äga rum, sedan maskinerna blivit reparerade och upplagda, förekomma förrostning samt beträffande skrov m. m. till sådant nödtorftigt underhåll, som fordrades för att materielen ej skulle taga skada.

Ett dylikt förfarande kunde, om fartygens stridsvärde skulle upprätthållas, tydligen ej få fortgå under längre tid.

Det hade sålunda visat sig, att de för år 1919 för underhållet beviljade medlen, utgörande tillhoppa 6,232,850 kronor, under föreliggande förhållanden vore otillräckliga för underhållets rätta bedrivande. Då för år 1920 beviljats endast sammanlagt 3,834,060 kronor, framstode tydligen det oundgängliga behovet av ett förstärkningsanslag för år 1920, och ansåge marinförvaltningen detsamma ej kunna sättas till lägre belopp än 2,500,000 kronor, varigenom för år 1920 skulle för ifrågavarande ändamål bliva tillgängligt ungefär enahanda belopp som för år 1919; och har ämbetsverket på grund härav hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till förstärkning av det ordinarie reservations-

anslaget till flottans nybyggnad och underhåll för år 1920 å tilläggsstat för samma år bevilja ett förslagsanslag, högst, 2,500,000 kronor.

Kungl. Maj:ts
beslut den 21
november och
den 12 decem-
ber 1919.

Sedermera hava vederbörande myndigheter i skrivelser den 12 och den 24 november 1919 avgivit utredning och förslag i de hänseenden, varom omförmäلتs i berörda ämbetsskrivelser den 17 juli och den 20 september samma år; och har Kungl. Maj:t den 21 november, resp. den 12 december 1919 fattat beslut i anledning av dessa förslag.

Genom beslutet den 21 november 1919 har Kungl. Maj:t föreskrivit, dels att underhållet av pansarbåtarna Göta, Thule, Oden, Thor, Niord, Thordön, Tirfing, Björn och Gerda skulle tills vidare inskränkas till att omfatta vad som oundgängligen erfordrades för att materielen ej skulle taga skada, dels ock att kostnaderna för sådant underhåll av ifrågasvarande fartyg tills vidare skulle begränsas till i förutnämnda utredning beräknat belopp, högst 70,000 kronor för år. Därjämte anbefalldes marinförvaltningen att i samråd med chefen för marininstaben och högste befälhavaren över kustflottan verkställa utredning såväl angående begränsning tills vidare av underhållskostnaderna för de fartyg, som icke vore avsedda att inom de närmaste åren användas för övningsändamål, till att omfatta endast sådana underhållsarbeten, vilka sammanhängde med fartygens stridbarhet, — vilken utredning skulle omfatta all ifrågakommande fartygsmateriel — som ock rörande de oundgängliga kostnaderna för att pansarbåtarna Göta, Thule, Oden, Thor, Niord, Thordön, Tirfing, Björn och Gerda i händelse av mobilisering skulle kunna användas för i nuvarande försvarsplan angivet ändamål, ävensom att vid avgivande av denna utredning, som borde åtföljas av detaljerade planer och beräkningar, inkomma med det förslag, vartill anledning kunde förefinnas; och förklarade sig Kungl. Maj:t vilja, på framställning av marinförvaltningen, till förnyad prövning upptaga frågan om kostnaderna för underhållet av nämnda pansarbåtar, sedan den begärda utredningen beträffande dem blivit verkställd. Slutligen har Kungl. Maj:t enligt berörda brev — i syfte att få till stånd en uppdelning mellan äldre och nyare fartyg med hänsyn till den olika årliga underhållskostnad, som borde upptagas för desamma — uppdragit åt marinförvaltningen att i samråd med chefen för marininstaben och högste befälhavaren över kustflottan samt i anslutning till den i ämbetsskrivelsen den 20 september 1919 anbefallda utredning beträffande åtgärder för nedbringande av kostnaderna för underhållet av fartyg avgiva förslag såväl till reglementariska föreskrifter, avsedda att bestämma begreppet materielreservs innebörd med hänsyn till materielens underhåll, som ock till de ändringar i gällande bestämmelser angående

beredskap, vartill under fortgången av ifrågavarande utredningar eller eljest anledning kunde förekomma.

Vidare har Kungl. Maj:t enligt berörda beslut den 12 december 1919 föreskrivit, dels att underhålls- och reparationsarbetena å vedettbåtarna nr 21, 22, 23, 24, 25 och 26 samt kanonbåten Disa — om vilkas uppläggning beslut meddelats i kommandoväg — skulle tillsvidare under år 1920 inskränkas till att omfatta vad som oundgängligen erfordrades för att materielen ej skulle taga skada samt att kostnaderna för dessa arbeten och för uppläggning av fartygen skulle begränsas till av marinförvaltningen beräknade belopp, beträffande omförmälda sex vedettbåtar högst 50,000 kronor för år och i fråga om kanonbåten Disa — jämte underhållskostnad för kanonbåten Skäggald — högst 10,000 kronor för år, dels ock att logementsfartyget Saga skulle tills vidare under år 1920 endast nödtorftigt underhållas. Därjämte förklarade Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t, på framställning av marinförvaltningen, ville till förnyad prövning upptaga frågan om kostnaderna för underhållet av omförmälda fartygsmateriel, sedan de i brevet den 21 november 1919 anbefallda utredningarna blivit verkställda.

Då Kungl. Maj:ts den 21 november och den 12 december 1919 sålunda meddelade beslut angående underhållet av viss fartygsmateriel syntes föranleda jämkning i grunderna för beräkningen av det i marinförvaltningens förutnämnda skrivelse den 24 september 1919 begärda förstärkningsanslaget för år 1920 till ordinarie reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll, har Kungl. Maj:t tillika genom berörda brev den 12 december 1919 anbefallt marinförvaltningen att, med beaktande av föreliggande ändrade förutsättningar, avgiva förnyad beräkning angående storleken av det ytterligare anslag å tilläggsstat för år 1920, som kunde befinnas erforderligt till förstärkning av det ordinarie underhållsanslaget, för att fartygsmaterielen skulle kunna underhållas enligt sålunda meddelade bestämmelser och, under iakttagande av största sparsamhet, i övrigt gällande föreskrifter, därvid jämväl borde uppmärksammas, att pansarbåtarna Gustaf V och Drottning Victoria förväntades bliva färdiga, den förra i augusti 1920 och den senare i maj samma år, och att det därför syntes kunna ifrågasättas, huruvida medel för underhåll av dessa två fartyg under år 1920 behövde beräknas.

Vidkommande frågan om maskin- och eldarpersonalens användning till arbeten vid flottans varv har Kungl. Maj:t genom omförmälda brev den 12 december 1919, i enlighet med marinförvaltningens tillstyrkan i

skrivelsen den 24 november samma år, ej funnit skäl att därutinnan vidtaga vidare åtgärder.

Marinförvalt-
ningens skri-
velse den 15
december
1919.

Till åtlydnad av det i berörda brev den 12 december 1919 marinförvaltningen meddelade uppdraget att avgiva förnyad beräkning angående storleken av det ytterligare erforderliga förstärkningsanslaget till underhållsanslaget för år 1920 har ämbetsverket med hemlig skrivelse den 15 december 1919 överlämnat beräkning i sådant hänseende. Marinförvaltningen har därvid meddelat, att stationsmyndigheternas vid flottans båda stationer yttranden och förslag över de ungefärliga anslagsbehoven för år 1920 ännu ej förelegat vid den tidpunkt, då omförmälda skrivelse den 24 september 1919, vari nämnda förstärkningsanslag upptagits till 2,500,000 kronor, av ämbetsverket avlåtits. De av stationsmyndigheterna sedermera anmälda anslagsbehoven beträffande flottans underhåll för år 1920 uppginge till sammanlagt 7,648,687 kronor 57 öre, vartill borde läggas ett för marinförvaltningens räkning reserverat belopp av 229,814 kronor 27 öre. Det för ändamålet erforderliga beloppet skulle enligt dessa beräkningar alltså utgöra sammanlagt (7,648,687: 57 + 229,814: 27) 7,878,501 kronor 84 öre. Efter vidtagande av vissa reduceringar i de av stationsmyndigheterna uppgivna beloppen har marinförvaltningen funnit förenämnda summa, 7,878,501 kronor 84 öre, på grund därav kunna minskas med 1,222,651 kronor 84 öre till 6,655,850 kronor. Av sagda belopp, 1,222,651 kronor 84 öre, hava 973,760 kronor beräknats motsvara kostnaderna för den minskning i fartygsunderhållet, som föranledes av föreskrifterna i berörda brev den 21 november och den 12 december 1919. Då, på sätt förut nämnts, för flottans underhåll för år 1920 vore tillgängligt ett sammanlagt belopp av 3,834,060 kronor, skulle följaktligen enligt marinförvaltningens förevarande beräkning erfordras ett tilläggsanslag av (6,655,850 — 3,834,060) 2,821,790 kronor eller i jämnat tal 2,822,000 kronor.

Kungl. Maj:ts
beslut den 31
december
1919.

Då emellertid de marinförvaltningen meddelade, i det föregående omnämnda utredningsuppdrag vid tiden för avlåtandet av marinförvaltningens berörda skrivelse den 15 december 1919 icke hunnit slutföras och ämbetsverkets med sagda skrivelse överlämnade beräkningar alltså uppgjorts utan hänsyn till de resultat, vartill ifrågavarande utredningar kunde komma att leda, har Kungl. Maj:t genom beslut den 31 december samma år anbefallt marinförvaltningen att före den 20 februari 1920 i samband med fullgörandet av omförmälda utredningsuppdrag inkomma med förnyad detaljerad beräkning angående storleken av det ytterligare

förstärkningsanslag till underhållsanslaget för år 1920, som kunde befinnas erforderligt, samt att vid verkställande av sådan beräkning beträffande de à-pris, som borde läggas till grund för densamma, samråda med de jämlikt nådigt bemyndigande den 20 september 1919 tillkallade sakkunniga angående ordnandet av förrådsverksamheten vid marinen, i den mån sådana frågor fölle inom området för de sakkunnigas arbete; och skulle beräkningen i fråga jämväl innefatta uppgift, huruvida och i vad mån med hänsyn till redan nu i förråd befintliga materialier samt övriga inverkan omständigheter gällande dagspris ansetts kunna läggas till grund för densamma.

I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag (fjärde huvudtiteln, avdelningen sjöförsvaret, punkt 11) uttalade jag beträffande den föreliggande frågan, att det, i betraktande av storleken av utgifterna för flottans underhåll under år 1919, syntes mig påtagligt, att de för år 1920 för ändamålet tillgängliga anslagsmedlen, tillhopa 3,834,060 kronor, skulle — oaktat de genom förenämnda beslut den 21 november och den 12 december 1919 föreskrivna åtgärder till nedbringande av kostnaderna för fartygsunderhållet — komma att visa sig otillräckliga. Under då föreliggande, i det föregående omförmälda förhållanden hade jag — enligt vad jag vid samma tillfälle vidare anförde — ansett mig böra vid beräkningen av det erforderliga ytterligare förstärkningsanslaget för år 1920 utgå från det av ämbetsverket i förenämnda skrivelse den 24 september 1919 upptagna beloppet av 2,500,000 kronor. Härifrån borde å ena sidan avdragas ett belopp, motsvarande kostnaderna för den minskning i fartygsunderhållet, som föranleddes av berörda brev den 21 november och den 12 december 1919. Detta belopp hade, såsom förut nämnts, av marinförvaltningen beräknats till sammanlagt 973,760 kronor eller r avrundat tal 1,000,000 kronor. Å andra sidan syntes härtill böra läggas en summa av omkring 450,000 kronor, utgörande de beräkneliga utgifterna för förläggningen i mindre hög beredskap av vissa fartyg i anledning av föreskrifterna i omförmälda brev. Jag ansåg mig alltså i förevarande avseende för det dåvarande böra preliminärt upptaga ett belopp av (2,500,000 — 1,000,000 + 450,000) 1,950,000 kronor; och borde detta belopp, i avvaktan på fullständig utredning i ämnet, såsom förslagsanslag, högst, tagas i beräkning vid framställningen till riksdagen i fråga om anslagsbehoven på tilläggsstat för år 1920.

I anslutning härtill har Kungl. Maj:t, på min framställning, i propositionen om tilläggsstat för år 1920 (femte huvudtiteln, punkt 4) före-

Uttalanden och förslag i statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1920 till 1920 års riksdag.

slagit riksdagen att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll, Kungl. Ma:jt kunde komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål å tilläggsstat för år 1920 beräkna ett förslagsanslag, högst, 1,950,000 kronor.

Marinförvaltningens skrivelse den 9 februari 1920.

Marinförvaltningen har nu i hemlig skrivelse den 9, innevarande februari meddelat, att ämbetsverket, med hänsyn till den korta tid, som stått myndigheterna till buds för fullgörande av förut omfördälda utredningsuppdrag, icke vore berett att avgiva den fullständiga utredning beträffande åtgärder för nedbringande av kostnaderna för underhållet av fartyg, som sålunda begärts, utan måste för det dåvarande inskränka sig till att, efter samråd med chefen för marinstaben och högste befälhavaren över kustflottan, dels angiva de åtgärder, som i förevarande syfte ansåges böra föreslås och som kunde medverka till nedbringande av kostnaderna för fartygsunderhållet under år 1920, dels beräkna storleken av det erforderliga tilläggsanslaget för detta år, därest de sålunda föreslagna åtgärderna vidtoges; och skulle ämbetsverket i sinom tid framlägga den ytterligare utredning, som anbefallts.

Rörande de olika avseenden, vari utredning inforrats, har marinförvaltningen anfört beträffande:

1) *Begränsning tills vidare av underhållskostnaderna för de fartyg, vilka icke äro avsedda att inom de närmaste åren användas för övningsändamål, till att omfatta endast sådana underhållsarbeten, som sammanhängande med fartygens stridbarhet.*

Vad anginge uttrycket »fartyg, vilka icke äro avsedda att inom de närmaste åren användas för övningsändamål», hade myndigheterna ansett sig icke kunna beräkna denna tidrymd längre än till den 1 april 1922.

Myndigheterna hade under denna förutsättning kommit till den uppfattningen att, såvida icke särskilda omständigheter föranledde ändring, följande fartyg intill den 1 april 1922 icke syntes behöva användas för övningsändamål, nämligen: pansarbåtarna Göta, Thule, Oden, Thor, Niord, Thordön, Tirfing, Björn, Gerda, torpedkryssaren Örnen, jagarna Mode, Magne, de äldre torpedbåtar, som vore försedda med 38 cm. torpeder, kanonbåten Skäggald, lasaretsfartyget Verdande och vedettbåtarna 21—26.

2) *De oundgängliga kostnaderna för att pansarbåtarna Göta, Thule, Oden, Thor, Niord, Thordön, Tirfing, Björn och Gerda i händelse av mobilisering skulle kunna användas för i nuvarande försvarsplan angivet ändamål.*

Chefen för marinstaben hade meddelat, att:

Göta och Thule inginge i Stockholmseskadern,

Oden, Thor och Niord inginge i kustflottan, intill dess Sverigedivisionen vore färdigställd, varefter Oden vore avsedd att ingå i Karlskronaavdelningen samt Thor och Niord vore avsedda att ingå i Göteborgsavdelningen,

Thordön och Tirfing inginge i Göteborgsavdelningen, samt

Björn och Gerda i Karlskronaavdelningen.

Chefen för marinstaben och högste befälhavaren över kustflottan hade i anslutning härtill påpekat, att någon väsentligare nedsättning i anspråken på fart och andra på fartygens stridbarhet m. m. inverkan underhållsarbeten icke kunde ifrågasättas med hänsyn till fartygens ovan nämnda användning.

3) *Reglementariska föreskrifter, avsedda att bestämma begreppet materielreservs innebörd med hänsyn till materielens underhåll.*

I nu gällande beredskapsbestämmelser vore stadgat, att i materielreserv förlagt fartyg skulle i fredstid vara upplagt, såvida icke Konungen i kommandoväg annorlunda bestämde. Någon ändring i detta stadgande syntes för närvarande icke vara av behovet påkallad, dock att underhållet av till materielreserv förlagt fartyg borde bestämmas i varje särskilt fall efter verkställd undersökning angående fartygets allmänna tillstånd m. m.

4) *Ändringar i gällande bestämmelser angående beredskap.*

Genom fartygens förläggande i lägre beredskap eller uppläggning för längre tid kunde besparingar i underhållet påräknas, särskilt i senare fallet sedan uppläggningsen, som droge viss engångskostnad, blivit verkställd. Vid i sinom tid erforderlig rustning tillkomme likväl för upplagt fartyg en större kostnad för klargöringen än för i beredskap förlagt fartyg.

Vad anginge en förläggning av fartygen i lägre beredskap hade vid överläggning mellan marinförvaltningen, chefen för marinstaben och högste befälhavaren över kustflottan ifrågasatts, att tills vidare på försök skulle införas en ny beredskapsgrad, 3:e beredskap, varuti vissa fartyg efter slutad expedition, då de under den närmaste tiden icke längre erfordrades för övningsändamål, skulle kunna förläggas. De närmare reglementariska föreskrifterna för sådan beredskap hade emellertid ännu icke hunnit slutligt behandlas, men hade avsetts innefatta i huvudsak samma bestämmelser, som gällde för 2:a beredskap, med undantag av att de tider, inom vilka fartygen skulle vara klara att utgå på expedition, förlängdes.

Vidare har marinförvaltningen i förevarande skrivelse anfört följande.

För att möjliggöra ett nedbringande av kostnaderna, särskilt för de fartyg, vilka ifrågasatts att icke avses för övningsändamål intill den 1 april 1922, hade chefen för marinstaben och högste befälhavaren över kustflottan, under förutsättning att en 3:e beredskapsgrad tillsvidare tillämpades, icke haft något att erinra mot att Göta, Thule, Thordön, Tirfing, Björn och Gerda upplades samt att Oden, Thor och Niord förlades i den ifrågasatta 3:e beredskapsgraden, därav Oden och Thor först sedan redan tidigare anbefallda reparationsarbeten avslutats.

Beträffande nuvarande förläggning av övriga fartyg, som enligt vad förut nämnts icke skulle avses för övningsändamål intill den 1 april 1922, hade chefen för marinstaben och högste befälhavaren över kustflottan icke haft något att erinra.

Kanonbåten Disa, vars förläggning i 2:a beredskap avslutats under år 1919, men som jämlikt generalorder skulle uppläggas för år 1920, borde enligt chefens för marinstaben och högste befälhavarens över kustflottan uppfattning bibehållas förlagd i 2:a beredskap, enär fartyget beräknades erforderligt för övningsändamål redan innevarande år.

Vid gjord överslagsberäkning hade befunnits, att kostnaderna under år 1920 för förläggning av Oden, Thor och Niord i 2:a beredskap skulle uppgå till sammanlagt i runt tal 300,000 kronor samt för deras förläggning i 3:e beredskap till sammanlagt omkring 210,000 kronor, medan däremot kostnaderna för dessa fartygs uppläggning beräknades till sammanlagt omkring 93,000 kronor. Med hänsyn till den mera avsevärda besparing, som sålunda skulle vinnas genom uppläggning av Oden, Thor och Niord, hölle marinförvaltningen före, att jämväl dessa fartyg lämpligen borde uppläggas.

I övrigt hade marinförvaltningen vid beräkningarna utgått från det av chefen för marinstaben och högste befälhavaren över kustflottan gjorda förslaget beträffande förenämnda fartygs förläggning i beredskap, resp. uppläggning.

Marinförvaltningen ansåge vidare, att föreskrifter borde utfärdas därom, att för de sålunda till uppläggning föreslagna fartygen underhållet skulle inskränkas till att omfatta vad som erfordrades för att materielen ej skulle taga skada, ävensom att meddelande borde lämnas varvscheferna, att dessa fartyg icke vore avsedda för expedition förrän tidigast 3 månader efter order.

I förutnämnda skrivelse den 15 december 1919 hade marinförvaltningen under då givna förutsättningar beräknat, att för år 1920 skulle

för ifrågavarande ändamål erfordras ett tilläggsanslag av 2,822,000 kronor.

På grund av nu ifrågasatt ändrad förläggning, resp. uppläggning av förutnämnda fartyg bleve vissa jämkningar nödvändiga i de förut framlagda beräkningarna.

I nedanstående tablå angåves kostnaderna för uppläggning och underhåll under år 1920 av pansarbåtarna Göta, Thule, Oden, Thor, Niord, Thordön, Tirfing, Björn och Gerda, därvid angivits dels engångskostnaderna för uppläggnigen, dels underhållet år 1920, varvid förutsatts, att inskränkning vidtoges med hänsyn till beredskapsbestämmelsernas föreskrifter angående förvarande i land av viss materiel å upplagt fartyg samt att militärpersonal i så stor utsträckning som möjligt användes för fartygens uppläggning.

	Underhållskostnader för år 1920			
	Enligt marinförvaltningens skrivelse den 15 december 1919	Enligt marinförvaltningens nu föreliggande förslag		
		Uppläggning år 1920 (engångskostnad)	Underhåll år 1920	Summa kronor
Göta	11,000	22,800	4,200	27,000
Thule	11,000	20,800	4,200	25,000
Oden	11,000	17,100	18,100	35,200
Thor	11,000	13,900	18,600	32,500
Niord	11,000	11,200	14,100	25,300
Thordön	5,000	6,600	9,000	15,600
Tirfing	5,000	6,600	9,000	15,600
Björn	2,500	4,400	6,900	11,300
Gerda	2,500	4,400	6,900	11,300
	70,000	107,800	91,000	198,800
				70,000
Ökning utöver i skrivelsen den 15 december 1919 upptagen kostnad				128,800
För Disas hållande i 2:a beredskap under år 1920 krävdes en ökad underhållskostnad, utöver den i skrivelsen den 15 december 1919 beräknade, 7,500 kronor, av				12,500
			Summa kostnadsökning kronor	141,300

De angivna siffrorna för uppläggning och underhåll av pansarbåtar vore givetvis approximativa. Särskilt torde, beroende på i vad utsträck-

ning fartygens uppläggning kunde genomföras, en förskjutning kunna uppstå mellan de kostnader, som beräknats för uppläggningsen, och dem, som beräknats för underhållet.

Det vore vidare att märka, att kostnaden för underhållet av pansarbåtarna Göta, Thule, Oden, Thor, Niord, Thordön, Tirfing, Björn och Gerda i varvschefernas förslag till arbetsplan för år 1920 upptagits till sammanlagt 567,900 kronor. Genom nämnda pansarbåtars uppläggning beräknades, enligt vad av det förut sagda tydligen framginge, trots engångskostnaden för uppläggningsen under år 1920, en högst avsevärd besparing i underhållskostnaden komma att vinnas.

Beträffande övriga fartyg, som ej beräknades skola användas för övningsändamål före den 1 april 1922, nämligen Örnen, Mode, Magne, de äldre torpedbåtar, som vore försedda med 38 cm. torpeder, Skäggald, Verdande och vedettbåtarna 21—26, funne marinförvaltningen, att någon reduktion för år 1920 i de för dessa fartyg enligt ämbetsverkets skrivelse den 15 december 1919 beräknade underhållskostnaderna icke kunde vidtagas. Vidare ansåge ämbetsverket någon förändring i det för logementsfartyget Saga beräknade underhållet för år 1920 icke behöva ifrågakomma.

Med ledning av vad sålunda anförts beräknades det för år 1920 erforderliga tilläggsanslaget på följande sätt.

I sitt förslag till underhåll för år 1920 av fartyg, båtar och flygmateriel hade varvschefen vid flottans station i Karlskrona äskat kronor 3,406,450: —

Från de av varvschefen anmälda behoven hade marinförvaltningen i sin skrivelse den 15 december 1919 ansett böra frånräknas beräknad kostnad för omtubning av 1:a klass torpedbåten Bris' pannor kronor 17,000: —

Under ovan angivna förutsättningar borde från de av varvschefen vid flottans station i Karlskrona äskade beloppen ytterligare frånräknas för underhållet av pansarbåtarna Gustaf V och Drottning Victoria, Oden, Thor, Niord, Thordön, Tirfing, Björn och Gerda, logementsfartyget Saga, vedettbåtarna n:ris 21, 22, 23, 24, 25 och 26 även-

Transport kronor 17,000: — 3,406,450: —

Transport kronor	17,000: —	3,406,450: —
som för allmänna underhållet av fartyg och båtar	»	574,100: —
vadan för underhållet av fartyg, båtar och flygmateriel vid Karlskrona varv skulle under ovan angivna förutsättningar erfordras	»	<u>591,100: —</u>
		<u>2,815,350: —</u>
Varvschefen vid flottans station i Stockholm hade i sitt förslag angående underhållet år 1920 äskat för fartyg, båtar och flygmateriel	»	2,017,440: —
Från de av varvschefen anmälda behoven hade marinförvaltningen i förenämnda skrivelse den 15 december 1919 ansett, att för anskaffning av en motorbåt, avsedd för mindre transporter och torpedbärgning, borde avgå	»	25,000: —
Under ovan angivna förutsättningar borde från de av varvschefen vid flottans station i Stockholm äskade beloppen ytterligare frånräknas för underhållet av pansarbåtarna Göta och Thule, kanonbåten Skäggald samt för allmänna underhållet av fartyg och båtar	»	<u>258,360: —</u>
vadan för underhållet av fartyg, båtar och flygmateriel vid Stockholms varv skulle under ovan angivna förutsättningar erfordras	»	<u>283,360: —</u>
		<u>1,734,080: —</u>

Under nämnda förutsättningar samt med beräkning av samma belopp för underhåll av hus och byggnader, avlöning, åtskilliga behov samt för marinförvaltningens disposition, som upptagits i ämbetsverkets skrivelse den 15 december 1919, borde i enlighet med vad ovan anförts och på grundvalen i övrigt av de av varvs- och stationsmyndigheterna avgivna förslagen medelsbehovet för flottans nybyggnad och underhåll för år 1920 beräknas sålunda:

	Karlskrona station.		Stockholms station.		Summa.	
	Kronor.		Kronor.		Kronor.	
1) Underhåll av fartyg, båtar och flygmateriel	2,815,350	—	1,734,080	—	4,549,430	—
2) Underhåll av hus och byggnader	394,680	—	501,780	—	896,460	—
3) Avlöning	458,548	40	427,141	23	885,689	63
4) Åtskilliga behov	93,756	10	142,000	—	235,756	10
5) Till marinförvaltningens disposition	—	—	—	—	229,814	27
					6,797,150	—
Då för underhållet år 1920 endast vore tillgängligt ett sammanlagt belopp av ... kronor					3,834,060	—
skulle alltså erfordras ett tilläggsanslag av					2,963,090	—
eller i avrundat tal					2,963,000	kronor.

För att bereda varvscheferna möjlighet att på för kronan mest ekonomiska sätt disponera de ytterligare medel, som för ändamålet kunde komma att anvisas, syntes ifrågavarande tilläggsanslag lämpligen böra uppföras såsom reservationsanslag.

Vad slutligen beträffade den i Kungl. Maj:ts beslut den 31 december 1919 begärda uppgiften, huruvida och i vad mån, med hänsyn till redan nu i förråd befintliga materialier samt övriga inverkan omständigheter, nu gällande dagspris ansåges kunna läggas till grund för beräkning av underhållskostnaderna för år 1920, hade de sakkunniga angående ordnandet av förrådsverksamheten vid marinen vid samråd såsom sin uppfattning framhållit, att försiktigheten bjöde, att man för år 1920 under nuvarande materialpris- och valutaförhållanden räknade med i materialförråden gällande medelpris. Med anledning härav hade marinförvaltningen icke ansett sig kunna föreslå någon ändring i de av varvscheferna med ledning av dessa materialpris beräknade kostnaderna.

På grund av vad sålunda anförts har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll å tilläggsstat för år 1920 under femte huvudtiteln bevilja ett reservationsanslag av 2,963,000 kronor.

Departements-
chefens yt-
rande.

Såsom förut nämnts, är det ordinarie reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll för innevarande år upptaget till 3,195,050 kronor. Till förstärkning av detta anslag har av 1919 års riksdag på extra stat för år 1920 beviljats ett förslagsanslag, högst, 639,010 kronor, beräknat efter 20 % av det ordinarie anslaget. För ifrågavarande ända-

mål finnes alltså för innevarande år tillgängligt ett sammanlagt anslagsbelopp av 3,834,060 kronor.

Enligt vad jag i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag uttalat, har jag utgått från att de sålunda för året beviljade anslagsmedlen icke skulle komma att visa sig för ändamålet tillräckliga; och har jag därvid, på grundvalen av då föreliggande förhållanden, beräknat såsom erforderlig en ytterligare förstärkning av 1,950,000 kronor. Detta belopp har jämväl av Kungl. Maj:t föreslagits att tagas i beräkning såsom förslagsanslag, högst, å tilläggsstat för år 1920.

I förutnämnda skrivelse den 9 innevarande februari har nu marinförvaltningen beräknat det behövliga tilläggsanslaget till ett väsentligt högre belopp, eller till 2,963,000 kronor.

Alltsedan mitt tillträde till statsrådsämbetet har det varit min oavlätliga strävan att tillse, att flottans underhållsanslag förvaltades med den största sparsamhet, utan att det behöriga underhållet av materielen häri genom eftersattes. Att härvid en genomgripande och efter rationella grunder uppgjord plan icke kunnat följas, har varit beroende därpå, att utarbetandet av en sådan plan måste ingå såsom ett led i den blivande revisionen av vårt försvar i det hela och således icke, utan att föregripa denna revision, kunnat dessförinnan äga rum. I den mån med hänsyn härtill så ansetts kunna ske, hava emellertid åtgärder vidtagits, som varit ägnade att nedbringa kostnaderna för fartygsunderhållet. Så har redan innan flottans mobilisering med 1918 års utgång upphörde, genom kungl. beslut den 12 november samma år förordnats, att 2:a klass pansarbåten John Ericsson samt 3:e klass pansarbåtarna Hildur, Ulf, Berserk, Folke och Sölve skulle utrangeras. Enahanda åtgärd har genom kungl. beslut den 31 december 1918 och den 21 mars 1919 föreskrivits beträffande logementsfartyget Eugenie samt undervattensbåten Hvalen och vedettbåten n:r 6. För de ytterligare beslut av större räckvidd, som i angivet syfte under år 1919 av Kungl. Maj:t fattats, har jag i det föregående redogjort.

Sedan flottans mobilisering upphört och mera stabila förhållanden inträtt vid flottans varv, har det ock blivit möjligt att bättre övervaka, att kostnaderna för arbetena å varven hölles inom ramen för därtill anvisade medel. Jag vill i sådant avseende nämna att, sedan under sommaren år 1919 beräknats en brist av omkring 200,000 kronor i tillgängliga underhållsmedel å flottans varv i Stockholm, denna brist kunnat genom åtgärder, för vilka jag i detta sammanhang icke torde behöva närmare redogöra, utjämnas, så att vid årets utgång någon brist icke förelegat.

Det är huvudsakligen två omständigheter, som försakat att, trots de till lättande av medelsbehovet sålunda vidtagna åtgärderna, ökade anslagsmedel för flottans underhåll måst under de senare åren beredas. Dessa omständigheter hänföra sig dels därtill, att efter mobiliseringens slut omfattande översyns- och reparationsarbeten, vilka ej kunnat utföras under den pågående neutralitetsvakten, måst verkställas å en del av den fartygsmateriel, som därunder kommit till användning, och dels till de under världskriget inträffade betydande stegringarna av material- och arbetspris, vilka med nödvändighet fört med sig däremot svarande större behov av medel för fullgörande av det normala fartygsunderhållet.

I förstnämnda hänseende har för år 1919, efter riksdagens medgivande, tagits i anspråk ett för framtida användning avsatt belopp av 2,000,000 kronor, som ingått i det för bestridande av utgifterna för tryggnad av rikets neutralitet under år 1918 å tilläggsstat för samma år under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslag, högst, 14,350,000 kronor. För år 1919 har därjämte, såsom förut nämnts, för att möta de ökade material- och arbetskostnaderna på extra stat beviljats ett förslagsanslag, högst, utgörande 30 % av det ordinarie underhållsanslagets belopp. Det ligger emellertid i sakens natur, att dessa utöver det ordinarie anslaget anvisade belopp icke kunnat strängt hållas i sär med hänsyn till det med vartdera av dem närmast avsedda ändamålet, utan i viss mån fått tjäna dem bägge.

Då det nu gäller att bedöma frågan om det i förevarande avseende för år 1920 erforderliga tilläggsanslaget — utöver det ordinarie anslaget och det redan beviljade förstärkningsanslaget, utgörande 20 % av det ordinarie anslaget belopp — vill jag till en början nämna, att de underhållsarbeten, vilka under år 1920 beräknats komma till utförande, i viss mån avse sådan under neutralitetsvakten uppkommen ökad förslitning, som på grund av den under år 1919 knappa tillgången på underhållsmedel eller av andra orsaker ännu icke blivit ersatt. Vidare är att uppmärksamma att, enligt vad marinförvaltningen meddelat, för år 1919 beviljade anslagsmedel icke varit tillräckliga för utförande i tillfyllestgörande omfattning ens av de normala underhållsarbetena.

Kostnaderna för fartygens underhåll kunna uppdelas i två huvudgrupper, materialkostnader och arbetslöner. Härtill komma driftsomkostnader, innefattande utgifter för verkstädernas underhåll, belysning, uppvärmning och renhållning, underhåll av arbetsmaskiner, kolförbrukning m. m. och utgående med viss procent å för resp. arbeten utbetalade arbetslöner. Samtliga dessa kostnader hava under krigsåren alltjämt

stegrats, och beräknas materialprisen för närvarande uppgå till 200 å 300 % utöver de före kriget gällande prisen. Under den senare tiden har visserligen någon nedgång beträffande prisen å enstaka slag av materialier inträtt, under det andra — exempelvis trä — ytterligare stigit. De fluktuationer, som tid efter annan inträffa i fråga om materialprisen i den allmänna marknaden, utöva emellertid föga inflytande i här förevarande avseende, så länge flottans materialförråd ligga inne med under krigsåren till höga pris inköpta materialier, vilka först måste omsättas.

Med avseende å den del av underhållsmedlen, som avses till bestridande av avlöningar och övriga arbetskostnader, läser någon sänkning icke vara att påräkna, utan torde snarare kunna förväntas, att dessa kostnader komma att ytterligare stiga. Arbetskostnaderna vid flottan beräknas för närvarande uppgå till omkring 45 % utöver motsvarande kostnader före kriget.

Vid nu angivna förhållanden läser det, därest ett behörigt fullgörande av flottans underhållsarbeten under innevarande år icke skall helt äventyras, vara oundgängligen nödvändigt, att ett avsevärt tilläggsanslag äskas å tilläggsstat för år 1920 såsom förstärkning av det ordinarie underhållsanslaget. Beträffande beloppet av detta tilläggsanslag har marinförvaltningen i förenämnda skrivelse den 9 innevarande februari, såsom förut nämnts, upptagit detsamma till 2,963,000 kronor. Ehuru vid beräkningen av nämnda belopp icke oväsentliga inskränkningar kunnat göras med tillämpning av de resultat, vartill den för nedbringande av underhållskostnaderna igångsatta utredningen hittills lett, överstiger berörda belopp med icke mindre än 463,000 kronor det i marinförvaltningens förberörda skrivelse den 24 september 1919 angivna tilläggsanslaget, 2,500,000 kronor, vilket belopp utgjorde utgångspunkten för min i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag verkställda beräkning i förevarande avseende. Orsaken härtill är att söka däri, att stationsmyndigheternas framställningar rörande anslagsbehoven för år 1920 vid tidpunkten för avlåtandet av marinförvaltningens sistnämnda skrivelse ännu icke inkommit till ämbetsverket, varför ämbetsverket då saknat erforderligt material för bedömande av anslagsbeloppets verkliga storlek.

Vid den granskning, jag underkastat marinförvaltningens nu föreliggande beräkning av tilläggsanslaget för år 1920, har jag icke funnit anledning till någon mera väsentlig erinran mot de grunder, varå denna beräkning är byggd. Endast i ett avseende synes mig en nedsättning kunna vidtagas i det angivna anslagsbeloppet. Marinförvaltningen har utgått från att pansarbåtarna Göta, Thule, Oden, Thor, Niord, Thordön, Tirfing, Björn och Gerda skulle under år 1920 uppläggas samt för

nämnda pansarbåtar beräknat såväl uppläggningskostnad som underhållskostnad till ett sammanlagt belopp av 198,800 kronor. Såsom förut nämnts, har Kungl. Maj:t genom brev den 21 november 1919 föreskrivit, att kostnaderna för underhållet av omförmälda fartyg skulle tillsvidare inskränkas till att omfatta vad som oundgängligen erfordrades för att materielen ej skulle taga skada och kostnaderna därför begränsas till ett belopp av högst 70,000 kronor. Då det icke synes vara förenat med någon olägenhet, att nämnda pansarbåtar tillsvidare icke uppläggas utan endast, på sätt i berörda kungl. brev föreskrivits, nödtorftigt underhållas för det i brevet angivna beloppet, anser jag det av marinförvaltningen beräknade beloppet på grund härav kunna minskas med (198,800 — 70,000) 128,800 kronor eller från 2,963,000 kronor till (2,963,000 — 128,800) 2,834,200 kronor.

Beträffande sättet för beredandet av detta medelsbelopp, 2,834,200 kronor, vill jag erinra, att det erforderliga tilläggsanslaget i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag beräknats till allenast 1,950,000 kronor. Den betydande skillnaden, 884,200 kronor, mellan nämnda båda belopp har sin förklaring däri, att vid tiden för avlåtandet av berörda statsverksproposition hållbara grunder för tilläggsanslagets beräkning icke förelågo, utan måste denna beräkning verkställas med utgångspunkt från det i marinförvaltningens skrivelse den 24 september 1919 för lågt upptagna beloppet, 2,500,000 kronor. För att budgeten ej skall behöva belastas med hela detta skillnadsbelopp, 884,200 kronor, synes mig lämpligen för ändamålet kunna tagas i anspråk en summa av 500,000 kronor av de medel, tillhopa 4,500,000 kronor, som av 1914 års senare och 1917 års riksdagar beviljats till byggande av två jagare, men som hittills icke blivit för avsett ändamål disponerade. Av nämnda belopp, 4,500,000 kronor, har enligt medgivande av 1919 års riksdag redan tagits i anspråk 290,000 kronor till täckande av merkostnad för anskaffning av torpeder till jagarna Wrangel och Wachtmeister, varjämte i proposition (nr 119) till innevarande års riksdag föreslagits, att för bestridande av ökade kostnader för färdigställandet av pansarbåtarna Gustaf V och Drottning Victoria måtte av sagda belopp få användas 959,500 kronor. Vid bifall till den i berörda proposition nr 119 till innevarande års riksdag gjorda framställningen och under förutsättning att mitt förslag här ovan vinner godkännande, skulle nyssnämnda anslag minskas till [4,500,000 — (290,000 + 959,500 + 500,000)] 2,750,500 kronor.

Återstående belopp (884,200 — 500,000) 384,200 kronor torde, jämte det i propositionen om tilläggsstat för år 1920 beräknade beloppet,

1,950,000 kronor, eller tillhoppa 2,334,200 kronor, såsom förstärkningsanslag till det ordinarie underhållsanslaget för år 1920 nu böra äskas å sagda tilläggsstat; och lärer detta belopp, i likhet med det av 1919 års lagtima riksdag på extra stat för år 1920 redan beviljade förstärkningsanslaget, böra uppföras såsom förslagsanslag, högst.

Om beredande av medel för täckande av den i propositionen om tilläggsanslag för år 1920 icke upptagna delen, 384,200 kronor, av det nu föreslagna förstärkningsanslaget torde chefen för finansdepartementet framdeles avgiva förslag.

Sedan riksdagen fattat beslut beträffande den föreliggande frågan om ytterligare förstärkning till det ordinarie underhållsanslaget för år 1920, torde Kungl. Maj:t böra meddela de föreskrifter rörande ordnandet av fartygsunderhållet å varven, som därav påkallas.

I samband härmed torde jag få lämna några meddelanden beträffande det sätt, på vilket arbetsförhållandena å flottans varv i Karlskrona och Stockholm under det sistförflutna året gestaltat sig, samt rörande de åtgärder, som vidtagits för att bereda arbete å varven.

På grund av de omfattande och ofta nog brådskande arbetena under den tid, då flottan varit mobiliserad, har arbetarstammen å varven under nämnda tid väsentligt ökat. Sedan genom mobiliseringens upphörande och till följd av den under år 1919 knappa tillgången å underhållsmedel arbetena å varven måst i betydande omfattning inskränkas*), har det synts mig angeläget att söka på sådant sätt ordna arbetsförhållandena därstädes, att minsta möjliga olägenheter tillskyndas arbetarna. Härvid har även hänsyn måst tagas till de verkningar, som den från och med 1919 års ingång å varven genomförda 8-timmars arbetsdagen kunde komma att medföra.

Vid flottans varv i Karlskrona, vilken anläggning är betydligt mera omfattande än varvet i Stockholm, har sedan gammalt en synnerligen dugande, tämligen konstant arbetarstam varit fästad. Arbetarstammen vid Stockholmsvarvet äger icke samma konstanta natur, beroende särskilt på de större möjligheter till erhållande av liknande verksamhet å enskilda

*) Varvsarbetarnas antal utgjorde vid utgången av åren 1913, 1918 och 1919, å flottans varv i Karlskrona resp. 1,324, 1,821 och 1,426 samt å flottans varv i Stockholm resp. 586, 1,206 och 671.

varv eller verkstäder, som förefinnas i huvudstaden och dess närmaste omgivningar. Det har därför syns mig vara av särskild vikt att vid ordnandet av arbetsförhållandena å varven söka i största möjliga mån bevara arbetarstammen vid Karlskronavarvet.

Genom kungl. brev den 13 december 1918 har föreskrivits, bland annat, dels att sådan begränsning av arbetsstyrkan å varven skulle äga rum, som erfordrades för att under år 1919 tillgängliga anslagsmedel icke skulle överskridas, dels ock att vid avskedande av arbetare, förutom hänsynstagande till behovet av att bibehålla dugande arbetskrafter, jämväl skulle tillses, att försörjningspliktiga arbetare i främsta rummet bereddes fortsatt arbetsmöjlighet. Vidare har marinförvaltningen genom kungl. brev den 9 januari 1919 anbefallts att, om och i den mån på grund av införandet av 8-timmars arbetsdagen så funnes böra ske, vidtaga begränsning av arbetsstyrkan å flottans varv, därvid i fråga om avskedande av arbetare skulle iakttagas enahanda förfaringssätt, som föreskrivits genom brevet den 13 december 1918. Därjämte har marinförvaltningen enligt berörda brev den 9 januari 1919 anmodats att, med hänsyn till angelägenheten att såvitt möjligt bevara en bofast och dugande arbetarstam vid varvet i Karlskrona, tillse att, i den mån så kunde ske, arbetena fördelades mellan varven i Karlskrona och Stockholm på det sätt, att arbetsinskränkningen finge minsta omfattningen å förstnämnda varv.

I syfte att underlätta anskaffning av lämpliga anställningar åt arbetspersonal vid varven, som måst avskedas, har jag därjämte i ämbetsskrivelser den 23 januari 1919 till cheferna för civil- och finansdepartementen anhållit, att bemälda departementschefer måtte anmoda underlydande myndigheter att, då behov yppade sig av sådan personal, varom här vore fråga, beakta sålunda föreliggande rekryteringsmöjlighet och att för nämnda ändamål sätta sig i förbindelse med varvscheferna vid flottans stationer i Karlskrona och Stockholm.

Beträffande särskilt torped- och minverkstäderna har redogörelse i hithörande avseenden lämnats i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag (fjärde huvudtiteln, avdelning sjöförsvaret, punkterna 27 och 29). Härjämte hava i en del speciella fall meddelats föreskrifter beträffande förfaringssättet i fråga om bibehållande i tjänst eller avskedande av arbetare.

På samma gång sålunda vissa reglerande bestämmelser träffats beträffande av förutnämnda orsaker betingad minskning av arbetsstyrkan å flottans varv, hava å andra sidan vidtagits åtgärder, som avsett att möjliggöra upprätthållande i så stor omfattning som möjligt av driften å varven och beredande av ökade arbetstillfällen därstädes.

Så har Kungl. Maj:t genom beslut den 11 april 1919 förklarat, att det med hänsyn till rådande förhållanden och befarad arbetsbrist å flottans varv, särskilt i Karlskrona, vore önskvärt, att lämpligt arbete för enskild räkning bedreves å flottans varv samt att marinförvaltningen borde på denna väg befordra arbetstillgången å varven och i sådant syfte för varje särskilt fall inkomma med framställning i fråga om nybyggnad, resp. reparation av fartyg för enskild räkning, dock att ämbetsverket skulle äga besluta i fråga om utförande av sådana arbeten av underordnad betydelse.

I ämbetsskrivelse den 16 april 1919 till chefen för civildepartementet har jag vidare anhållit, att cheferna för vederbörande under nämnda departement lydande verk måtte anmodas att, innan uppgörelse skedde med privata verkstäder, beträffande arbeten för kronans räkning, då så befunnes lämpligt, förhandla med marinens myndigheter rörande ifrågavarande arbetens utförande å flottans varv.

För att i avseende å arbeten, vilka för enskild räkning utföras å flottans varv, kunna hålla pris, jämförliga med dem, som för motsvarande arbeten betingas å enskilda varv eller verkstäder, har Kungl. Maj:t därjämte den 19 december 1919 föreskrivit, att varvscheferna vid flottans stationer skulle äga att, intill dess beslut om nedskrivning av värdet av materialförrådens inneliggande lager kunde bliva fattat, upphandla materialier, som erfordrades för utförande av arbeten åt andra myndigheter än marinens ävensom åt enskilda, oaktat artiklar av samma slag funnes i materialförråden, samt prissätta sålunda upphandlade artiklar med ledning av deras inköpspris; dock att upphandling av för förvaring ömtåliga artiklar ej finge ske, förrän i förråden befintliga varor av sådant slag förbrukats.

Beträffande arbeten, som för annan statsmyndighets räkning igångsatts vid flottans varv, torde jag få nämna, att järnvägsstyrelsen enligt kungl. brev den 5 september 1919 anbefallts att med vederbörande träffa avtal om tillverkning för statens järnvägars räkning å flottans varv i Karlskrona av 20 öppna godsvagnar av viss angiven typ. Därjämte har från statens järnvägars sida på nämnda varv gjorts ett flertal beställningar av gjutgods, smidesarbeten m. m. Även i övrigt hava flottans varv i Karlskrona och Stockholm anlåtats för utförande av arbeten för olika statsmyndigheter. Vidare torde jag få erinra, att Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag (tionde huvudtiteln, punkt 14) hemställt om anvisande av medel för byggande av ett fyrskepp å flottans varv i Karlskrona.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

dels att till förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll på tilläggsstat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag, högst, 2,334,200 kronor.

dels ock medgiva, att för omförmälda ändamål må tagas i anspråk ett belopp av 500,000 kronor av de för byggandet av ytterligare två jagare tillgängliga medel.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition till riksdagen avlåtas av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Tor Ericsson Ärje.